

Van Raadhuis tot gemeentehuis

Beverwijk heeft een flink aantal gemeente- raad- stadhuizen gehad in de loop van enkele eeuwen. Niet in het minst omdat ook Wijk aan Zee daaraan heeft bijgedragen. Beverwijk kreeg in 1298 stadrecht, maar daarvoor waren er al schout en schepenen die een huis moesten hebben om hun ambt en functies te vervullen. Voorts bestond er in 1405 reeds een Vroedschap en waren er vóór 1497 burgemeesters, want in dat jaar werd er een wijziging gebracht in de benoemingswijze van deze bestuurders.

Het eerste ons bekende raadhuis van Beverwijk kennen we van een tekening van Jean de la Chambre. Het toont het oude raadhuis. Het vermeld in het bijschrift: 't Oude steedehuis zoals het zich vertoonde in den jaare A1775 tot primo mei getekend den 20 april door Idlc". Op de afbeelding is het stadhuis getekend bestaande uit drie gebouwen waarvoor een straat met een plantsoentje in blauw gekleurd. Mooi is de benaming Steedehuis in plaats van raadhuis. Er blijkt dus uit dat het steedehuis gesloopt is in mei 1775 en in april van dat jaar nog is getekend. Tevens wordt er vermeld dat het hier gaat om het 'oude' Steedehuis en dat klopt want Jean de le Chambre heeft een zusterschilderij gemaakt uit dezelfde periode met daarop het nieuwe steedehuis. Ze werkten snel in die tijd want deze tweede tekening is van oktober 1775. Het bijschrift vermeld: 't Nieuwe Steede Huis Herboud In Den laare A(nn)o 1775, Getekend Den 18 October Door Idlc, ". Afgebeeld is het stadhuis bestaande uit één gebouw met twee deuren en drie ramen. Op de voorgrond wederom de weg met een plantsoentje in blauw getekend.

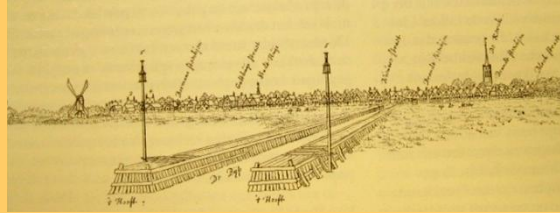
Op de eerste tekening van het 'oude' steedehuis is ontwaart men met enig moeite een soort korf en een paal omringd door een halve cirkel van kleine paaltjes. Dit zouden wel eens de attributen kunnen zijn voor het te schande stellen van misdadigers. Indien dit zo is wijst het feit, dat deze inrichtingen ontbreken op de tekening van het opvolgende stede-huis, er op, dat de zeden intussen milder waren geworden. Bij het museum Kennemerland liggen een borstklem en een paar enkelboeien uit 1700-1890.

Om de orde en recht te handhaven werd in de 18^e eeuw een schandpaal gebruikt. De schandpaal was een straf die gebruikt werd in de tijd dat er nog geen gevangenisstraffen waren. De schandpaal stond meestal op een openbare ruime plek. Iemand werd letterlijk voor paal werd gezet als hij of zij was veroordeeld. Het publiek mocht de persoon die vastgebonden zat met enkelboeien en een borstklem aan de paal, bekogelen met

rot fruit, paardenvijgen en zelfs me stenen die zelfs tot de dood kon leidde. De schandpaal diende ook voor lijfstraffen. De veroordeelde werd aan de schandpaal gebonden en kreeg dan zweep- of stokslagen. Het kon ook gebeuren dat men een tot de dood veroordeelde eerst te kijk werd gezet aan de paal voor het volk als er een executie volgde.

Het stedehuis van de eerste tekening zal kort na de verwoesting van Beverwijk door de Spanjaarden in 1572 zijn gebouwd en komt dan ook voor op de door Daniël van Breen zo minutieus getekende kaart van Beverwijk, waarvan deze de vervaardiging omstreeks 1645 begon. Met dit stedehuis was min of meer het toenmalige gasthuis verbonden, van daar dat de naast het Stede huis lopende verbindingsweg van de Breestraat naar De Meer tot voor enige tijd Gasthuisstraat of steeg werd genaamd.

Beverwijk af getekent in april A 1648
Gezicht op de haven vanaf de Wijkermeer
geheel links de Wijkermolen en rechts de
Wijkertoren. Hiernaast in detail het Stadt
Huijs en de Gasthuijs straat.

Het tweede (of nieuwe) stedehuis werd in 1868 afgebroken, waarna op 18 Juli van dat jaar de eerste steen werd gelegd voor het derde stedehuis. Alle drie de stadhuizen stonden achtereenvolgens op dezelfde plaats in het hart der stad aan de hoofdader de Breestraat in de nabijheid van het voor de plaats zo belangrijke haven- en marktterrein. Een juiste ligging welke zich meer dan 3½ eeuw heeft gehandhaafd. Na de fusie tussen Beverwijk en Wijk aan Zee en Duin in 1936 gingen de beide gemeentes samen in het stadhuis van Beverwijk aan de Breestraat maar Wijk aan Zee en Duin had natuurlijk ook een eigen stadhuis. Net als Beverwijk waren er van dat stadhuis ook twee voorgangers.

De plaatselijke herberg De Moriaen stond in de 17^e eeuw aan de Kerkstraat (thans De Zwaanstraat) en heeft enige tijd als recht en gemeenschapshuis gediend. Dit was het gevolg van de verplichting voor Rooms-katholieke inwoners van het dorp om in het huwelijk te treden ten overstaan van twee schepenen. Vanaf 1579 had slechts het kerkelijke huwelijk van de protestanten rechtskracht in de samenleving. Het kerkelijke huwelijk van andere gezindten gold zonder tussenkomst van de magistraat niet als wettig. In Wijk op See trof die bepaling vooral het Rooms-katholieke volksdeel, minstens 90% van de bevolking. Verder vonden er in de Moriaen veilingen en verkopen plaats, onder andere op gezag van de gerechtsdeurwaarder. In Ook wees de plaatselijke rechtbank, het gerecht van schout en schepenen, vonnis in burgerlijke zaken. Dat waren toen, als nu, geschillen van allerlei aard tussen mensen over roerende en onroerende zaken, over vermogensrechten en over de naleving en uitleg van overeenkomsten. Verder werd er door de rechtbank gevonnist in strafzaken, waarop lage boetes stonden. Lijfstraffen en hoge geldboetes vielen onder de hoge vierschaar van de baljuw.

De herberg De Moriaen heeft zijn plaats als rechthuis in 1798 verloren. Toen werd in de staatsregeling voor het Bataafse Volk een scheiding gemaakt tussen bestuur en rechtspraak in eerste aanleg. De rechtspraak werd voorgoed in handen gelegd van rechtbanken. De plaats van De Moriaen als gemeenschapshuis duurde nog even voort. Daar kwam eerst een eind aan, toen op 21 oktober 1811 Wijk aan Zee, Wijk aan Duin en Beverwijk door Napoleon Bonaparte werden samengevoegd tot 1 gemeente. Na herstel van de

zelfstandigheid van Wijk aan Zee en Wijk aan Duin op 13 december 1815 en de samenvoeging met Wijk aan Duin tot één gemeente op 1 mei 1817 heeft de Moriaen waarschijnlijk nog enige tijd gediend als 'huis der gemeente'.

Pas in 1857 of 1867 heeft de gemeente Wijk aan Zee en Duin een gemeentehuis voor zichzelf gebouwd ter hoogte van het tolhek in Wijk aan Duin. Het was een somber ogend gebouw. Naast het gemeentehuis was de pastorie van de Nederlandse Hervormde Gemeente waar van 1900 tot 1907 de predikant Creutzberg woonde. De Creutzberglaan tegenover de voormalige pastorie is naar hem vernoemd.

In 1908 werd dit gebouw afgedankt en schoof het gemeentebestuur nog verder naar het oosten op toen het gemeentehuis aan het Westerhoutplein in gebruik kwam. Het gemeentebestuur zetelde op het Westerhoutplein tot aan de opheffing van de gemeente Wijk aan Zee en Duin op 1 mei 1936. Het raadhuis aan het Wsterhoutplein is gebouwd naar een ontwerp van de Haarlemse architect Jacob London in samenwerking met architect J.J.L. Moolenschot te Amsterdam. Het is gebouwd in een op het zeventiende-eeuwse Hollands Classicisme teruggrijpende bouwtrant. Twee jaar eerder had London in Halfweg een raadhuis in dezelfde stijl gebouwd. Burgemeester en Wethouders wilden een nieuw gemeentehuis naar dit model. Op 8 juli 1908 vond de aanbesteding plaats, waarna het werk gegund werd aan de plaatselijke aannemer Ph.B. Schram. Het pand is opvallend gelegen aan het Westerhoutplein, tussen twee straten die op het plein uitkomen. In tegenstelling tot het meermalen verbouwde interieur verkeert het exterieur nog vrijwel in de oorspronkelijke staat afgezien van enkele wijzigingen in de achtergevel, waaronder twee dichtgezette vensters en een verbindingslid naar het achterliggende kantoor. Sinds 1991 is in het pand het Museum Kennemerland gehuisvest. Het pand is symmetrisch opgezet met een rechthoekig grondplan en een hoogte van één bouwlaag onder een leigedekt schilddak met de noklijn evenwijdig aan de voorgevel. Op beide nokeinden staat een in bruinrode baksteen gemetselde vierkante schoorsteen. De voorgevel is rijker uitgevoerd dan de overige gevels.

Op 1 mei 1936 werden de gemeentes Beverwijk en Wijk aan Zee en Duin samen gevoegd tot 1 gemeente en daarmee werd het gemeentehuis aan het Westerhoutplein overbodig. Het derde Steedehuis van Beverwijk aan de Breestraat werd nu stadhuis van de samengevoegde gemeentes. Wijk aan Zee en Duin trok in bij Beverwijk. Burgemeester Rothe was de laatste burgemeester van Wijk aan Zee en Duin. Burgemeester Scholtens van Beverwijk werd burgemeester van de beide gefuseerde gemeentes.

Het derde stadhuis van Beverwijk werd, zoals al eerder genoemd, gebouwd in 1868. Het heeft als stadhuis dienst gedaan tot 1946. Nadat de gemeenteambtenaren vertrokken waren werd het in gebruik genomen als politiebureau van de gemeentepolitie. De politie kampte met een groot ruimtegebrek en was eerst naast het raadhuis gevestigd in een tweetal oudere woningen. We zien op de Ansichtkaart van dit deel van de Breestraat het voormalige raadhuis. Deze kaart dateert van ongeveer de zestiger jaren, het was toen al geen raadhuis meer. Door de bouw in later jaren van het nieuwe politiebureau aan de Laan der Nederlanden kwam het gebouw leeg te staan, andere bestemmingen waren er genoeg, maar deze strandden allemaal op de benodigde financiën. Afbraak was het uiteindelijke lot en op de vrij gekomen plaats werd de raadhuisflat gebouwd.

In 1946 werd huize Scheybeeck het zevende raadhuis (als we die van Wijk aan Zee en Duin meetellen). In 1924 werd het pand voor de sloop behoeft, als de gemeente door Monumentenzorg gedwongen wordt de buitenplaats te kopen. De gemeente verkoopt de buitenplaats echter weer snel aan de familie van Hattum, die er nog een aantal jaren woont. Tussen 1946 en 1965 is het huis in gebruik als gemeentehuis van Beverwijk. Het werd in de eerste instantie gehuurd van de erven van Hattum. In 1950 kocht de gemeente het huis en het bleef tot begin 1965 raadhuis. Sinds 1989 is de buitenplaats in beheer van de Stichting Scheybeeck. In 2000 is het in eigendom overgegaan aan Buko Beheer. Het gebouw wordt nu gebruikt voor evenementen en als trouwzaal.

Op 6 januari 1965 werd het stads kantoor officieel geopend samen met het winkelcentrum de Wijkerbaan. Uitgangspunt van de bouw van een nieuw stadhuis was het vooruitzicht op een fusie van Beverwijk en Heemskerk als één grote Staalstad waarbij het stads kantoor als centrum zou dienen. Oorspronkelijk zou het stads kantoor het adres Wijkerbaan krijgen maar na de moord op president Kennedy op 22 november 1963 werd al op 12 december 1963 besloten om het plein naar de president te vernoemen.

Een groot deel van het stads kantoor was gelegen onder de torenflat van de Plesmanweg. De torenflat van 13 verdiepingen werd bovenop getooid met de zogenaamde kajuit. Deze werd door de gemeente van Beverwijk gebruikt als vergader- en ontmoetingsruimte. De toenmalige burgemeester Bruinsma had vanuit de kajuit als een kapitein willen uitkijken over zijn Staalstad. De fusie tussen de twee gemeentes werd nooit gerealiseerd. In 2013 werd het stads kantoor gesloopt.

Begin 2012 was al het nieuwe stadhuis geopend voor haar inwoners aan het Stationsplein 48. Het grenst met zijn noordwestgevel aan het busstation. De noordoostgevel ligt aan een voetgangers- en fietszone. Hier ligt de entree, helder en herkenbaar aan het stationsplein en de ingang van de Milieudienst in hetzelfde gebouw ligt aan de Halve Maan. Het balkon van de raadzaal dient als luifel voor de entree. Aan de hoge publieke hal bevinden zich de belangrijkste publieksruimtes. Vides verbinden de hal met de bestuurs- en publieksruimtes op de tweede en derde

verdieping. Het gebouw geeft daarmee vorm aan de transparantie van het bestuur. Op de overige niveaus liggen niet-openbare functies zoals kantoorruimtes. Het nieuwe stadhuis omvat zeven bouwlagen en heeft totale oppervlakte van 5.500 m². Het stadhuis is een duurzaam gebouw geworden. Het toepassen van een warmte- koudeopslag levert hieraan een belangrijke bijdrage, deze is door de gemeente Beverwijk aangelegd. Het hoogste punt van het stadhuis is het torentje bovenop de raadzaal, dit is een ware eyecatcher. Het pand is ontworpen door Jeanne Dekkers van JDA Architectuur.

Met de benaming stads kantoor werd er weer een naam toegevoegd aan het rijtje. We hebben het gehad over het steedehuis, raadhuis, stadhuis, gemeentehuis, rechthuis, gemeenschapshuis en nu het stads kantoor.

Heeft u meegeteld? Het totaal aan huizen waarin het gemeentebestuur heeft gezeten is met het nieuwe stads kantoor gekomen op 9.